

Rozhovor s prof. MUDr. Miroslavem Votavou, CSc., přednostou Mikrobiologického ústavu LF MU a FN U sv. Anny

Pane profesore, ve Vaší pracovně vidím diplom, že Národní referenční laboratoř pro stafylokoky Státního zdravotního ústavu v Praze Vám udělila řád Platinové hyaluronidázy za dlouholeté bádání o stafylokokoch, bylo to v den Vašich 65. narozenin, 15. ledna 2007. Co je to za ocenění?

Ale to je vlastně jen taková legrace. Před lety NRL pro stafylokoky přišla s nápadem udělovat badatelům, kteří s ní spolupracují, Řád Zlatého stafylokokoa, protože nejdůležitější ze stafylokoků se jmenuje *Staphylococcus aureus*. A protože Zlatého stafylokokoa jsem již dostal, vymysleli pro mne Řád Platinové hyaluronidázy. Stafylokokovou hyaluronidázu jsme sice nepopsali, ale prosazujeme její průkaz v terénních mikrobiologických laboratořích jako jednoduchý a levný test k určování stafylokoků.

Ač si to přejeme či nikoliv, takové výročí vede nejen k ocenění vědecko-výzkumné práce, ale nutně i k zamyšlení, co všechno jsme stačili vykonat a jak vyslápnout do třetího věku. Jak tedy vyslapujete?

Plný energie, elánu a s velkým nedostatkem času. Starší kolegové mi říkají, že poslední profesorská léta jsou klidnější, ale já mám pocit opačný – úkolů přibývá. Ale dost možná to může být i tím, že už mi všechno nejde tak rychle. Něco na tom je, že by se ve vedoucí funkci nemělo dlouho přesluhovat, zvláště když jsme si stačili vychovat schopný dorost. Ještě snad „čestné kolo“, ještě dokončit habilitaci kolegyně a pak už budu jenom pouhý vyučující, v současné době vyučující všeobecných lékařů a přírodovědců, ale také bakalářů, zdravotních sester, ošetřovatelek, budoucích

zdravotních laborantů. I pro stármoucího profesora, dokud mu budou stačit síly, bude práce dost.

Vím o Vás, že učíte velmi rád, pro studenty jste napsal dvě desítky učebních textů, zasloužil jste se značnou měrou také o vydání skript pro praktickou výuku v anglickém programu, napsal jste základní učebnici z lékařské mikrobiologie, skripta z mikrobiologických vyšetřovacích postupů a zcela nově pojatý text Vybrané kapitoly z klinické mikrobiologie pro problémově pojatou výuku. Vaše přednášky jsou hojně navštěvovány, je to proto, že jste přísný examinátor?

Ano i ne. Studenti chodí se zájmem o obor, který se jim snažím představit srozumitelně a zábavně, přesto náročně. Víte, já jsem trochu zklamán dnešní nedostatečnou přípravou z gymnázií a také jazykovou úrovní maturantů, od nichž bych pochopitelně a zcela samozřejmě očekával dobrou znalost mateřštiny. A protože si zvolili lékařské povolání, které je náročné nejen na znalosti odborné, ale i na schopnosti komunikační, mrzí mě to dvojnásob. Dnešní studenti jakoby měli malou slovní zásobu, používají mnoho frází, jejich mluva je plná parazitních slov, nečeských složenin a anglických zkomolenin – saskaaréna, sambaškola, outů, operovat –, jejich vyjadřování je nepřesné, slovní zásoba plná anglicismů, o mluvnické správnosti ani nemluví. Vadí mi, že Slováci, kterých na naší fakultě studuje velmi mnoho, mluví jaksi česko-slovensky, znevažují tím svou mateřštinu, již u nás každý rozumí. Já bedlivě jazykovou úroveň sleduji, vládnout správně mateřštinou považuji za samozřejmou dovednost každého vysokoškolačka.

Snažím se také o to, aby naši studenti znali svou slovesnou kulturu, ponukám je k tomu hádankami z krásné literatury, jimiž končím své přednášky, nabízím jim seznamy knih s medicínskou tematikou a vím, že se mnozí „chytí“, hledají odpovědi v Googlu, motivuje to k rozšiřování, možná i k dohánění všeobecného vzdělání. Výsledkem bývají na začátku poznámky z obecné kulturního přehledu, ji-

miž – jako zahřívacím kolem – zahajují výklad odborných mikrobiologických témat.

I v ústavní praxi jsem těmito nároky znám, i tady působím výchovně. Např. na Tomáškových dnech pravidelně konaných od r. 1992, což je vědecká konference určená pro mladé odborníky v mikrobiologii, pozoruji vědomou péči o vyjadřování a o přednes stejně jako o odbornost a přesvědčivou dokumentaci. Pedagogickou kariéru vysokoškolského učitele končím s uspokojením, udělal jsem pro studenty v „neinpaktované činnosti“, jak vtípně poznamenala má kolegyně, více, než byla má povinnost.

Až na několik měsíců strávených na umístěnce v porodnici v Českých Budějovicích a pak v prezeneční vojenské službě jste působil v mikrobiologii. Kdy jste se rozhodl pro tento obor?

Už jako medik. Můj vstup na fakultu po maturitě v r. 1959 byl trochu komplikovaný, nejprve jsem začal studovat dálkově a přitom jsem pracoval ve Fakultní nemocnici na Pekařské jako zřízenec. To byla škola k nezaplacení. Trvala rok, pak jsem přešel na řádné studium a hned ve druhém roce jsem se přihlásil jako volentér na Mikrobiologický ústav u doc. Vojtově a doc. Jandásk. V r. 1962 jsem byl pomocnou vědeckou silou na brněnském detašovaném pracovišti Mikrobiologického ústavu ČSAV u dr. Dostálka. Promoval jsem v r. 1965, nastoupil v Budějovicích, ale ještě téhož roku jsem dostal asistentké místo na katedře mikrobiologie LF UJEP. A pak jsem usilovně pracoval, v laboratorii, na sobě, se studenty, bádál, psal, přednášel na konferencích doma i v zahraničí, pobýval na stážích (Common Cold Research Unit v Salisbury ve Velké Británii, 1969; jako expert Ministerstva zdravotnictví v r. 1988 na Kubě) a postupoval po povinném i zásluhovém kariérim žebříčku – v r. 1971 a 1979 jsem složil atestace I. a II. stupně, v r. 1979 jsem se po obhajobě práce *Interferon a věkový faktor při virové infekci* na Přírodovědecké fakultě v Brně stal kandidátem lékařských věd, po obhájené disertaci *Serologická diagnostika EB-virových nákaz* r. 1991 docentem mikrobiologie a v r. 2003 profesorem. Mezi léty 1965-1979 jsem byl asistentem, do r. 1993 pak zástupcem přednos-

ty a poté přednostou Mikrobiologického ústavu LF MU a FN U sv. Anny v Brně.

To se tak snadno dnes vyjmenovává, ale od jednoho stupínku k tomu dalšímu bylo vždy několik let práce – badatelské, organizační i pedagogické. Která vědecká témata Vás zaujala?

Zpočátku jsem se věnoval úloze interferonu ve věkových rozdílech ve vnímavosti vůči virům. Po stáži v Británii jsem krátce studoval užití tkáňových kultur v diagnostice respiračních virů a poté jsem se věnoval sérologické diagnostice EB-virových nákaz, kultivačnímu průkazu *Chlamyda trachomatis*, následoval znovu návrat do školství a já jsem se zaměřil na *Rhodococcus equi* u člověka a sérologii *Arcanobacterium haemolyticum*. Průběžně mě také zajímalo diagnostické využívání hemolytických interakcí mezi mikroby a průkaz faktorů patogenity stafylokoků. Jedním z těchto faktorů je tvorba slizu a od ní jsem plynule přešel k otázkám mikrobiálního biofilmu, které teď na ústavu spolu s mladými kolegy řešíme.

A to je právě to, o čem bych chtěla vědět víc, protože to byl Váš největší vědecký úspěch.

Měl jsem štěstí, že jsem se zabýval tím stafylokokovým slizem a podařilo se mi tak vyrovnat krok se současným světovým trendem v mikrobiologii. V přírodě totiž všichni mikrobi žijí usazení na povrchu čehokoliv, co je ponořeno do vody – na kamenech, na kýlech lodí, na kusech dřeva... a jsou obaleni slizem, s nímž dohromady vytvářejí vrstvu zvanou *biofilm*. Tak nějak šťastně jsme se k tomuto problému dostali, byl jsem u samého počátku, a to mě těší, dnes je to módní téma a my dříve, než se jím stalo, jsme o něm uveřejnili dvě práce. Od dob Pasteura a Kocha se pracovalo jen s čistými suspenzemi bakterií, jakmile se v nich objevil sliz, šup s tím do kanálu. – A ejhle, ten sliz, který bakterie vylučují a obalují se jím, ten sliz není amorfni, tvoří se v něm průduchy, kanálky, jakési „echo“ budoucích orgánů s cévním systémem. Bakterie v biofilmu mají jiné vlastnosti než bakterie volně, jsou až stokrát odolnější vůči antibiotikům

a dezinfekci, biofilm je chrání před nepříznivými podmínkami, a to v přírodě i v lidském těle, navíc blízké kolonie uvnitř biofilmu vzájemně spolupracují. Zničit biofilm je většinou velmi potřebné, ale obtížné. To bylo téma mé profesorské přednášky – *Mikrobiální biofilm* (v r. 2002). Měl jsem v tom „vědeckou kliku“, vědecké štěstí, ani vlastně nevím, jak to pojmenovat.

Ale rčení – štěstí přeje přípravným – jste tím opětně potvrdil. Přes 60 odborných časopiseckých prací, 27 učebních textů a monografií, 78 koncepčních a příležitostných prací, 146 domácích a 42 přednášek na mezinárodních konferencích, 19 obhájenných závěrečných výzkumných zpráv a disertací, to nesporně představuje poctivou přípravu. Já ještě dodám, že se také – pokud máte volnou chvíli – vedle četby věnujete výtvarné práci. Vaše linoryty jsem viděla např. na samostatné výstavě ve svatoanenské kapli a rádi bychom je také představili veřejnosti na Druhém autorském čtení Literárně-uměleckého klubu LF MU v říjnu tohoto roku.

Když ke všem těm aktivitám připočteme ještě členství a funkce v odborných českých i mezinárodních společnostech, ve vědeckých a oborových radách, ptám se: Kdy Vám zbývá čas na soukromí?

Myslím, že dost obecně platí o klinických lékařích, o vědeckých a současně i pedagogických pracovnících, že v podstatě žijí svůj soukromý a profesní život jako těžko dělitelný celek. Nelituji toho, kdysi v mládí jsem se rozhodl pro medicínu a z ní pro mikrobiologii, přání něco v tom oboru dokázat se mi splnilo. Docela klidně a spokojeně se ohlížím po uplynulých letech, ale ještě se také umím dívat dopředu. Dcera i syn mají svůj samostatný život, manželka je už v důchodu a já mám ke své oblíbené práci zcela volné ruce a ještě dost sil.

A já Vám přeji, aby se Vám ještě dlouho ve zdraví dařilo pracovat a vychovávat lékařský dorost zaujatý svou profesí stejně oddaně, jako jste sám.

Děkuji Vám za rozhovor.

VERA LINHARTOVÁ

Errata

Omlouváme se autorům i čtenářům za chyby, kterých jsme se dopustili v minulých číslech:

Č. 4 2006 (D. Soudek: Osudy českého národa v posledních staletích) – s. 66, sloupec 1., ř. 27: Místo „...korunovace Ferdinanda Josefa I. za krále.“, má být: „...korunovace Františka Josefa I. za krále.“

Č. 1 2007 (D. Soudek: Kniha „America alone“) – s. 64, sloupec 2., ř. 9: Místo „...státem: všechna odpovědnost za jedince...“, má být: „...státem: zatím co v Evropě je všechna odpovědnost za jedince.“

Č. 2 2007 chybí u medailonku I. Hrazdiry Nedožité 90. narozeniny Jaroslava Staňka na s. 68 fotografie doc. Staňka, kterou přikládáme až nyní.